

Коваленко І., Бутенко В. Формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2022. С. 65–69.

Іванна Коваленко, Віта Бутенко

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті уточнено сутність феномену «екологічна культура»; схарактеризовано компоненти екологічної культури дітей старшого дошкільного віку; визначено можливості використання ігрової діяльності як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: *екологічна культура; ігрова діяльність; діти старшого дошкільного віку; формування; засіб.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, на жаль, перебуває в умовах загострення екологічної кризи, причина якої криється у нерациональній та незбалансованій діяльності людини у довкіллі. Одним із вагомих шляхів зміни нинішньої екологічної ситуації в країні є екологічна освіта, починаючи з дошкільного віку. Саме цей період започатковує неперервну екологічну освіту, закладає підґрунтя для формування екологічно вихованої та культурної особистості. Тому перед педагогами закладів дошкільної освіти стоїть завдання виховувати у підростаючого покоління відчуття відповідальності за природу рідного краю, вчити дбайливості й чуйності, вмінню надавати посильну допомогу дорослим у збереженні природного середовища, що є базою формування основ екологічної культури дітей дошкільного віку.

Вагому роль в означеному періоді відіграє не інтелектуальне, а чуттєве та емоційно-естетичне сприйняття природи. Тому найбільш доцільним засобом залучення дітей старшого дошкільного віку до екологічної культури через чуттєве сприйняття вважаємо ігрову діяльність, оскільки гра є невичерпним джерелом реалізації емоцій та почуттів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема екологічного виховання дітей дошкільного віку, бережливого ставлення до довкілля, формування екологічної культури є предметом пильної уваги українських вчених: Г. Беленької, Н. Вахняк, В. Волкової, О. Гаврило, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришевої та ін. Педагоги та психологи приділяють велику увагу ігровій діяльності, оскільки вона виконує ряд важливих функцій у розвитку особистості, підвищує інтелект, сприяє чуттєвому сприйняттю світу та емоційному благополуччю дитини (Л. Артемова, А. Бурова, В. Бутенко, К. Карасьова, Н. Кудикіна, Т. Піроженко, О. Савченко, Г. Тарасенко та ін.). Однак питання визначення можливостей використання ігрової діяльності як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку потребує подальших наукових розробок.

Мета статті: визначити можливості використання ігрової діяльності як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. З метою встановлення теоретичного фундаменту дослідження, доцільно уточнити сутність феномену «екологічна культура». Науковці [2; 6] трактують цю категорію як «форму духовного і практичного освоєння особистістю світу природи, «кодекс поведінки» у природному довкіллі» [6]; «сукупність досвіду взаємодії людини з природою, що забезпечує виживання і розвиток людини» [2]. Узагальнення поданих визначень дає можливість визначити «екологічну культуру» важливою складовою формування особистості в цілому і дитини старшого дошкільного віку зокрема, й охарактеризувати сутність цього поняття як знання основних законів природи; розуміння необхідності зважати на ці закони і керуватися ними в різних видах діяльності; прагнення до оптимального

природокористування; вироблення почуття відповідального ставлення до природи, навколишнього середовища, здоров'я людей.

Сучасні дослідники [2; 3; 5 та ін.] стверджують, що важливим показником екологічної культури дітей старшого дошкільного віку є інтегрована якість повноцінного життя особистості, яка містить такі складові: знання, мислення, почуття, поведінка, свідомість, графічно ці компоненти зображені на рис. 1.

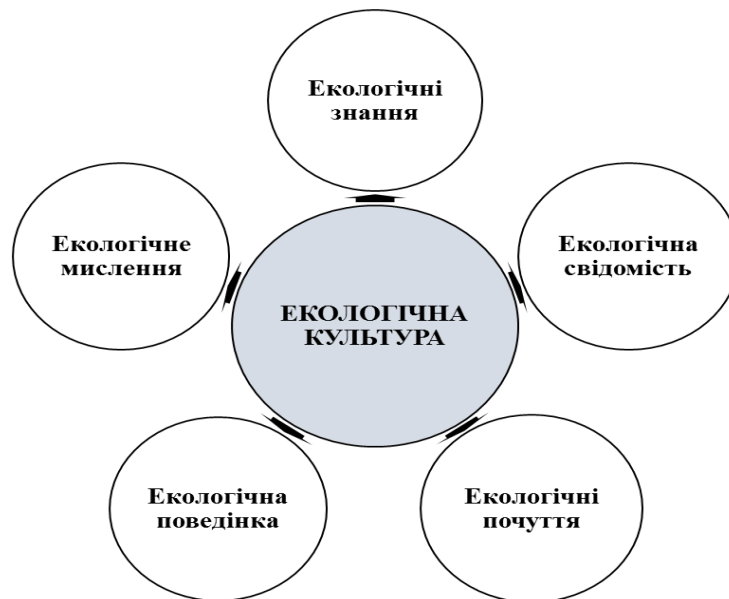

Рис. 1. Компоненти екологічної культури дітей старшого дошкільного віку

Як видно із Рис.1, основу екологічної культури дітей старшого дошкільного віку становлять елементарні знання про природу. Визначимо основні з них, спираючись на дослідження науковці [6, с. 6]:

- орієнтування в найближчому природному середовищі;
- усвідомлення життєво необхідних потреб живих істот в умовах існування;
- ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки живої природи, її значення в житті людини.

Потенціал для вирішення завдань формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку закладено в грі – провідному виді діяльності. Через гру дитина пізнає навколишній світ, оволодіває духовними цінностями, засвоює соціальний досвід.

З огляду на предмет нашого дослідження, доцільним є визначення можливості використання ігрової діяльності як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, великий та різносторонній вплив *театралізованих ігор* на особистість дитини, дозволяє послуговуватись ними як вагомим, але ненав'язливим педагогічним засобом, адже під час гри дитина відчувається розкуто і вільно. Діти старшого дошкільного віку із задоволенням приєднуються до театралізованих ігор. Зображуючи різних героїв (звірів, птахів), діти знайомляться з навколишнім світом природи через образи, фарби та звуки.

Ігри-драматизації також можна використовувати у формуванні екологічної культури дітей старшого дошкільного віку через обігрування різних ролей, основу яких становлять вірші, розповіді чи казки екологічного сюжету. Зберігаючи задум автора і основну ідею літературного твору, діти переносять власні враження навколишню дійсність, реалізують власний життєвий досвід. Слід зауважити, що перевтілення і створення відповідних образів можливо лише за умови, що у дитини сформовані доволі міцні знання про ті об'єкти і явища природи, про які йдеться у літературному творі.

Значущість використання *дидактичних ігор* у формуванні екологічної культури дітей старшого дошкільного віку полягає в тому, що за допомогою ігрових форм навчальні екологічні завдання сприймаються дітьми як бажаний самостійний вибір. Гра уможливорює закріплення дітьми екологічних знань і подальше вдосконалення умінь і навичок, розвиток здатності самостійно моделювати власну поведінку та діяльність [1, с. 53].

Можливість використання *сюжетно-рольової гри* у формуванні екологічної культури дітей старшого дошкільного віку спирається на теоретичні положення А. Бурової [1], Л. Кравчук [4]. На думку цих вчених, введення елементів сюжетно-

рольової гри в процес формування у дітей уявлень про природу створює емоційне тло, яке забезпечить більш ефективний результат засвоєння знань. Саме в сюжетно-рольовій грі діти активно пізнають світ природи, норми і правила поведінки в ньому, усвідомлюють власні природоохоронні можливості.

Значну роль у формуванні екологічної культури дітей старшого дошкільного віку набувають *режисерські* ігри, в яких діти вигадують нові ігрові дії, створюють нові сюжети екологічного змісту. Ці ігри спрямовані на творче перетворення дитиною предметного світу, де перетворювальна діяльність виявляється у тому, що дитина може змінювати призначення природного явища чи предмета залежно від задуму.

Висновки і перспективи дослідження. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що ігрову діяльність можна вважати ефективним засобом формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Використання театралізованих, дидактичних, сюжетно-рольових, режисерських ігор та ігор-драматизації дозволяє розширити уявлення дітей про взаємовідношення людини і природи, діяльність людей в навколишньому світі, взаємозв'язки, які існують в природі; сприяє розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи, виробленню навичок культури поведінки і діяльності в оточуючому середовищі.

Наукове прогнозування передбачає розгляд можливості застосування квестів як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурова А. Гра – ефективний засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 5. С. 17–27.

2. Воробей Г.Є. Екологічне виховання дітей з допомогою казок В. Сухомлинського. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. № 23. 2005. С. 1–70.
3. Вахняк Н., Божко А. Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку засобами казки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2014. № 2 (13). С. 232–237.
4. Кравчук Л. Сюжетно-рольова гра – школа моралі для дитини дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 8. С. 29–34.
5. Павлюк С.Ю., Русан Л.С., Колосінська Г.І. (авт.-упор.). Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 432 с.
6. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч. посібн. Київ: Світич, 2010. 144 с.